

KÖROĞLU'NUN DÖNE HANIM'I KAÇIRMASI KOLU*

Dr. Doğan KAYA

Özet

Türk halk hikâyeleri içinde mütalaa edilen Köroğlu hikâyelerinin 70'den fazla ayrı anlatımı vardır. Bunlardan Türkiye'de anlatılanların sayısı da 30'un zerindedir. Köroğlu kollarının yakın zamanlara kadar yaygın olarak anlatılan yörelerden birisi de Sivas'tır. Bildirimize konu olan anlatma Sivaslı âşık Gafilî'ye aittir. Bu anlatımdaki hadise Köroğlu, Bolu Beyi, Döne Hanım ve Esebeyli arasında geçmektedir. Köroğlu, kendisini öldürmeye çalışan Bolu Bey'inin ve Ahmet Bey'in elinden kızı Döne Hanım'ı kaçıır, onu Esebeyli'le evlendirir. Hikâye manzum ve mensur bir yapıya sahiptir.

Anahtar kelimeler: Köroğlu, Bolu Beyi, Ahmet Bey, Döne Hanım, Esebeyli.

.....

Abstract

There are more than 70 different branches of Köroğlu stories which are considered in Turkish folk stories. Number of the ones which has been told in Turkey is more than 30. One of the places where Köroğlu stories have been extensively told up until nowadays is Sivas. The story, constituted as subject of our study, belongs to Asik Gafilî. The case in this story occurs between Köroğlu, Bolu Beyi, Döne Hanım and Esebeyli. Köroğlu kidnaps his daughter Döne Hanım from the hands of Bolu Bey and Ahmet Bey who want to kill him, and he gives his daughter in a marriage with Esebeyli. The story has a type of structure in verse and prose.

Keywords: Köroğlu, Bolu Beyi, Ahmet Bey, Döne Hanım, Esebeyli.

.....

Türk halk hikâyeleri içinde mütalaa edilen *Köroğlu* hikâyelerinin 70'den fazla (bir rivayete göre 777) kolu vardır. Türklük âleminde yaşatılan bu hikâyenin boylar arasında anlatılan kol sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Prof. Dr. Dursun Yıldırım 1983 yılındaki bir çalışmasında Köroğlu'nun Türkmen ve Karakalpaklar arasında 41, Özbekler arasında 14-16, Ortaasya'da 43, Kazaklar arasında 62, Tacikler arasında 52 versiyonunun olduğunu bildirmektedir.¹

* 21. Yüzyıl Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Bolu, 2011, s. 404-419.

¹ Dursun Yıldırım, "Köroğlu Destanı'nın Ortaasya Rivayetleri", *Köroğlu Semineri Bildirileri*, Ankara, 1983, s. 107.

Azerbaycan² ve Anadolu da Koroğlu'nun anlatıldığı zengin coğrafyalardandır. Bu bölgelerde anlatılan metinlerin büyük çoğunluğu derlenmiş; makale ve kitap şeklinde yayımlanmıştır.

Koroğlu'nun Türkiye'de 30'dan fazla kolu bilinmektedir. Elbetteki bu sayı nihai bir sayı değildir. Daha tespit edilmemiş bazı kolların var olduğu da ihtimal dâhilindedir. Nitekim Azerbaycan'da toplam 25 kadar ve oldukça hacimli denebilecek tarzda Koroğlu Kollarının var olduğunu bilmekteyiz. Azerbaycan'da yaşayan kolların içinde yukarıda zikrettiklerimizle müşterek olanlar bulunduğu gibi farklı kollar da mevcuttur. Bazı kollar kısmen farklı şekilde adlandırılrsa da bunlar arasında müşterek hususların var olduğunu da belirtmemiz gerekir.

Koroğlu kollarının yakın zamanlara kadar yaygın olarak anlatılan yörelerden birisi de Sivas'tır. Ancak son zamanlarda gerek Koroğlu kollarını gerekse halk hikâyelerini anlatan kişiler azalmakta, bir bir aramızdan ayrılmaktadırlar. Hayatta kalanlar ise bunları anlatmaya anlatmaya artık hikâyeleri çoğunu yahut hikâyelerin pek çok bölümünü unutmuş durumdadırlar. Bu olumsuz şartlara rağmen yine de zaman zaman hikâyeler tespit edebilmekteyiz.

Bunların içinden tespit edebildiğimiz Koroğlu kolları (alfabetik olarak) şunlardır:

1. *Alı Kişi,*
2. *Ayvaz'ın Çamlıbel Getirilmesi,*
3. *Celali ve Mehmet Bey,*
4. *Demircioğlu - Reyhan Arap,*
5. *Demircioğlu'nun Çamlıbel'e Gelmesi,*
6. *Hamza'nın Kırat'ı Kaçırması,*
7. *Hasan Paşa'nın Çamlıbel'e Gelmesi,*
8. *Kamber Kolu,*
9. *Keloğlan'ın Koroğlu'nun Atını Kaçırması,*
10. *Kenan Kolu,*
11. *Kırat'ın Kaybolması,*
12. *Kıratın ve Koroğlu'nun Dünyadan Çekilmesi,*
13. *Kiziroğlu Mustafa Bey -Afganistan- Gürcistan,*
14. *Kocabey Kolu,*
15. *Koç Koroğlu ve Bolu Bey,*
16. *Koroğlu ile Bolu Beyi,*
17. *Koroğlu ile Cünun,*
18. *Koroğlu ile Deli Hasan,*
19. *Koroğlu ile Kocabey,*
20. *Koroğlu ile Köse,*
21. *Koroğlu Niğdeli Geyik Ahmet,*
22. *Koroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırması,*
23. *Koroğlu'nun Bağdat Seferi ve Turna Teli,*

² H[ümbet] Elizade, *Koroğlu*, Bakı, 1941. / Ferhad Gulamoğlu Ferhadov, *Koroğlu Dastanı*, Bakı 1975. M[ürsel] Hekimov, *Halgımızın Deyimleri ve Duyumları*, Bakı 1986.

24. *Köroğlu'nun Balıca Seferi,*
25. *Köroğlu'nun Bayezid Seferi,*
26. *Köroğlu'nun Çin-Maçin Seferi,*
27. *Köroğlu'nun Derbend Seferi,*
28. *Köroğlu'nun Ermenistan Seferi,*
29. *Köroğlu'nun Erzincan Seferi,*
30. *Köroğlu'nun Erzurum Seferi,*
31. *Köroğlu'nun Esir Olması,*
32. *Köroğlu'nun Gürcistan Seferi,*
33. *Köroğlu'nun İstanbul Seferi,*
34. *Köroğlu'nun Kara Han'la Karşılaşması,*
35. *Köroğlu'nun Kars Seferi,*
36. *Köroğlu'nun Kaybolması,*
37. *Köroğlu'nun Kocalığı,*
38. *Köroğlu'nun Nallıhan Seferi,*
39. *Köroğlu'nun Oğlu Haydar Bey,*
40. *Köroğlu'nun Peri Kızı ile Evlenmesi,*
41. *Köroğlu'nun Rum Seferi,*
42. *Köroğlu'nun Şam Seferi,*
43. *Köroğlu'nun Tokat Seferi,*
44. *Köroğlu'nun Türkmen Seferi,*
45. *Köroğlu'nun Zernişan Hanımın Çenlibel'e Getirilmesi,*
46. *Köroğlu'nun Zuhuru,*
47. *Köroğlu-Han Nigâr,*
48. *Köroğlu-Han Nigâr-Hasan Bey-Telli Nigâr,*
49. *Köse Kenan-Dana Hanım,*
50. *Köse Sefer,*
51. *Mahbub Hanım'ın Çamlıbel'e Gelmesi,*
52. *Mehdi Paşa'nın Kızı ile Köroğlu,*
53. *Telli Hanım'ın Çenlibel'e Getirilmesi,*
54. *Zernişan Hanım'ın Çenlibel'e Getirilmesi.*

Biz eminiz ki adını buraya almadığımız ve tespit edilmeyi bekleyen daha nice kol vardır. Burada tanıtmaya çalışacağımız kollardan birisi de Sivas yöresinde derlediğimiz “Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu” dur.

Asıl konuya geçmeden önce bu kolu bize anlatan Âşık Gafilî hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

17. 11. 1934 günü, Şarkışla'nın Maksutlu köyünde doğmuştur. Nüfus kimliğinde 1937 yazılıdır. Asıl adı Hacı Ozan'dır. Kuddusi ve Zekiye'nin oğludur. Babası da kendisi gibi halk şairidir, ancak ondan elimize bir şiir geçmemiştir. Ailesi köyde Âşık Osmanoğulları sülâlesi olarak bilinir. İlkokul tahsilini köyündeki okulda yapmış (1949) ancak daha ilerisini okuyamamıştır. 1954 yılında ailesi Sivas'a taşınmıştır. 1955 yılında işçi olarak Sivas Çimento Fabrikasına girmiştir. 1956 yılında, iş kazası sonucu babasını kaybetmesi üzerine ailesinin geçimi üzerine kalmıştır. Askerlik hizmetini 1957-1959 yıllarında Ankara Muhabere Okulunda ve Konya'da yerine getirmiştir. Sosyal bir cephesi vardır. Hayatı boyunca sendika ve çeşitli derneklerde çalışmıştır. Zayıf, orta boylu ve herkesin iyiliğini düşünen, dürüst birisidir. İçki, kumar gibi kötü alışkanlıkları yoktur.

Başından üç evlilik geçmiştir: Hatice (1956-1963 ayrılık), Nazife (1963-1991 ölüm), Döndü (1991-). Hacı Ozan'ın ikinci eşinden iki oğlu beş kızı olmuştur. 1980 yılında emekli olan Hacı Ozan 24 Nisan 2004 günü Sivas'ta vefat etmiştir. Mezarı, Yukarı Tekke Mezarlığındadır.

Yukarıda da zikrettiğimiz gibi Gafilî'nin babası Kuddusî de şairdir. Onun bu yola girmesinde irsiyedin ve sanat ortamının büyük rolü olmuştur. Daha ilkokul çağlarında şiirler yazmış, babasının ve çevresindekilerin takdirini kazanmıştır. İlk şiiri 1975 yılında "Çimse" gazetesinde yayımlanmıştır. Sivas'ta yapılan pek çok sanat faaliyetine katılmıştır. Daha ziyade yüz yüze geldiği Baharözlü Feryadî, Bekir Kılıç, Tuzla köylerinden olan Yakup adlı âşıklardan etkilenmiştir. Gafilî'nin şairliğinin yanında hikâyecilik cephesi de olup Tahir ile Zühre hikâyesini anlatmıştır. Tahir ile Zühre'den başka Köroğlu'nun kollarını da bilmekteyken, devamlı anlatmadığı için unutmuştur. Bu hikâyeleri babasından öğrenmiştir. Hemen her konuda şiiri vardır. Şiir tekniği güçlüdür. Kullandığı Gafilî mahlasını kendisi seçmiştir. Zaman zaman irticalen şiirler de söyleyebilen Gafilî, usta olmamakla birlikte saz çalmaktadır.³

Öğrendiği ve anlattığı hikâyeler ile ilgili olarak bize şunları anlatmıştır:

"Daha ilkokul çağında iken babamdan öğrendiğim hikâyelerin çoğu, her zaman anlatmadığım için hafızamda kalmadı. Tahir'le Zühre hikâyesiyle Köroğlu'nun iki kolunu anlatabiliyorum. Biri Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu, diğeri de Köroğlu'nun Kırat'ının Kaçırılması Kolu'dur. Bunları babamdan öğrendim. Babam da Âşık Vehbi vardı ondan öğrenmiş."

Hikâyenin özeti:

Köroğlu, babasının gözlerine mil çektiren Bolu Bey'inden intikam almanın peşindedir. Bolu Beyi, Köroğlu'nu kim getirirse, kızı Döne Hanım'ı ona vereceğini vaat eder. Ahmet Bey, bu işe talip olur. Yanına birkaç adam alarak Çardaklı Çamlıbel'e gider. Köroğlu bunları görüp yanlarına gider, geliş sebeplerini sorar. Onlar da söyler. Köroğlu adamlarına haber verip bunlara iyilik olsun diye yanları düşer ve Bolu'ya doğru yola revan olurlar. Yolda Köroğlu'nu gafil avlayıp üç gürz darbesiyle bayıltırlar ve getirip Bolu Bey'ine teslim ederler. Bolu Bey'i sözünde durur ve kızı Döne Hanım'ı Ahmet Bey'e nişanlar.

Köroğlu'nun yiğitliğini duyan Döne Hanım, onu babasından kendisine vermesini ister. O da kabul eder. Döne Hanım, Köroğlu'nu öldürdüğünü söyleyip kanlı gömleğini babasına gönderir. Hâlbuki gizliden gizliye onu bir kuyunun içinde tedavi ettirir.

Bu arada Nigâr Hanım, aradan kırk gün geçmesine rağmen geri dönmeyen eşi Köroğlu'nu merak eder. Adamlarından Esebeyli'yi Bolu'ya gönderir. Esebeyli, omzuna bir saz alarak Bolu'ya vasıl olur. Esebeyli, Ahmet Bey'in huzurunda sazı ile Köroğlu'nu sual eder. Döne Hanım'ın hizmetkârı da o sırada

³ Alpaslan Ayrıl, *Âşık Gafilî*, Sivas, 1995, 102 s. / Alim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, İstanbul, 2003, s. 490-492, / Doğan Kaya, *Sivas Halk Şairleri*, Sivas, 2009, C. II, s.

oradadır ve doğruca hanımının yanına gidip duyduklarını ona aktarır. Döne Hanım, nişanlısı Ahmet Bey'den Esebeyli'yi kendisine göndermesini ister. Ahmet Bey onu kırmaz ve Esebeyli'yi gönderir. Döne Hanım, Esebeyli'den kimi aradığını sorar. O da Köroğlu'nu aramaya geldiğini ve kendisinin de onun adamı olduğunu söyler. Birlikte, Köroğlu'nun içinde bulunduğu kuyunun başına giderler. Köroğlu, Esebeyli'yi tanır. Üçü bir seher vakti köşkten kaçarlar. Bunların kaçtığını haber alan Ahmet Bey, adamlarını alıp peşlerine düşer. Yolda Köroğlu, Ahmet bey'i öldürür. Beylerinin öldürüldüğünü gören askerler, kaçıp geri dönerler.

Bu arada Ayvaz yanına birkaç tane daha yiğit alıp Köroğlu'nu karşılamaya gelir. Hep birlikte Çamlıbel'e dönerler. Köroğlu, Döne Hanım'ı Esebeyli'ye verir ve kırk gün kırk gece eğlenirler.

Konu

Köroğlu kollarının çoğunda çarpışmalar genellikle bir yiğit veya bir dilber veya bir at yüzünden ortaya çıkar. Bu kolda da konunun vücut bulmasında Döne Hanım'ın ön planda olmuştur.

Hikâyenin kahramanlarından olan Döne Hanım, bu kolda Bolu Bey'inin kızı olup Köroğlu tarafından kaçırılıp Esebeyli ile evlendirilmiştir. Döne Hanım, *Köroğlu'nun Zuhuru*, *Ayvaz'ın Bolu Bey'ine Esir Olması*, *Köroğlu'nun Esir Olması*, *Köroğlu'nun Gürcistan Seferi*, *Köroğlu'nun Kaybolması* gibi kollarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu kollarda Şirin Döne olup Hoylu'nun kardeşi ve Köroğlu'nun hanımı olarak yer almaktadır.⁴

Formeller

Bilindiği gibi, formeller hikâyelerde, masallarda ve destanlarda ifadeye heyecan katılmasında, uzun zamanın kısaltılmasında, bir olaydan başka bir olaya geçilmesinde sıkça başvurulan kalıplaşmış sözlerdir. Hikâyede, başlangıçta giriş formeli kullanılmamakla beraber, hikâyenin sonunda bitiş formeline yer verilmiştir. Pek çok formel sözün kullanıldığı Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu'nde yer alan formellerden tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Ahmet Bey ve arkadaşları konarak göçerek, kahve tütün içerek, lale sümbül biçerek bir ay 40 gün gibi bir zamanda Çamlıbel'e koruluğa vasıl olurlar.

Hani söylerler ya "Kötüden dostun olmaktansa, yiğitten düşman olsun."

Baktılar ki Ahmet Bey, Köroğlu'nu atın üzerinde sarılı bir vaziyette getiriyor.

Köroğlu'nun ne izinden ne sözünden ne de yüzünden haber var.

Köroğlu gideli 40 gün oldu. Ne izi belli ne sözü belli, ne yüzü belli!

Esebeyli, sırtında bir saz, âşık şeklinde ata hareket, kamçıya bereket yola revan oldu.

⁴Doğan Kaya, "Köroğlu Kollarının Yeni Varyantları" *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 5, Sivas, 1997, s. 311-334.

*Uzun bir müddet yol yürüdükten sonra köy, bucak, il, ilçe dolaşarak, Bolu'ya geldi.
Hoş-beş, hal-hatır sorularından sonra, yendi, içildi sıra sohbeta geldi.
Yediler, içtiler, efendime söyleyim, yattılar. Akşam oldu, sabah.
Köroğlu yemiş içmiş, kendine gelmiş. Eski durumundan daha güçlü kuvvetli.
Esebeyli'yle sarım dürüm.*

Yediler, içtiler...

... ama Esebeyli'nin içi gidip gidip geliyor.

Ala paça öyle bir gidiyor ki Allah inandırırım, tozu dumana katıyor.

Bu üçü yola tekrar revan oldular.

Biz haberi kimden verelim Ayvaz'dan.

Bunlar orada 40 gün 40 gece çaldılar, oynadılar, eğlendiler.

Onlar erdi muradına sizler de muradınıza erin.

Formel ifadeler hikâyenin manzum kısımlarına geçişlerinde de vardır. Aşağıda da görüleceği üzere bu formeller, Türk hikâyecilik geleneğinde yer alan formellerin dışında değildir.

Ahmet Bey'in divanında o toplantı içerisinde ne söyledi? Şimdi biz ne söyleyeceğiz siz de dinleyeceksiniz!

Aldı bakalım Esebeyli.

Aldı bakalım Esebeyli son beyitte ne söyledi?

Bakalım, Köroğlu sabahın seherinde keleşlerini nasıl methedecek?

Aldı Köroğlu.

Aldı bakalım Köroğlu Döne Hanım'a ne dedi.

Köroğlu aldı bir daha

Son olarak tekrar aldı Köroğlu.

Sayı motifleri

İncelediğimiz hikâyede bir, iki, üç, yedi ve kırk gibi sayılara yer verilmiştir. Söz konusu sayılar şu ibarelerle hikâyede geçmektedir: *bir-iki adım, iki dizin üzeri, iki kırbaç, üç tane at, üç tane delikanlı, üçüncü gürz, üç kişi, beş kişi, yedi giyim, ayın on dördü gibi, kırk gün, kırk gün kırk gece.*

Renk

Renk olarak yağız, kır ve ala kelimelerine rastlamaktayız. Bunların üçü de *yağız at, kır at* ve *alapaça* şeklinde atlarla ilgilidir.

Belde, mekân

Hikâyede iki yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlar Bolu ve Çardaklı Çamlıbel'dir. Bolu, Bolu Bey'inin, Çardaklı Çamlıbel de Köroğlu'nun hüküm altındadır.

Şahıslar

Hikâyede Beş kişinin adına yer verilmiş olup, söz konusu kahramanlar şunlardır: Köroğlu, Bolu Beyi, Döne Hanım, Ahmet Bey, Esebeyli, Ayvaz.

Hikâyede kahramanlarının özellikleri şöyledir:

Köroğlu: Herkesin kendisinden korktuğu, üç gürz darbesiyle yıkılabilen biridir.

Bolu Beyi: Gaddar, korkak.

Döne Hanım: Bolu Beyi'nin kızı.

Ahmet Bey: Korkak, sahtekâr.

Esebeyli: Gözüpek ve sadakatli.

Ayvaz: Yiğit, güzel.

Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu **manzum** ve **mensur** bir yapıya sahiptir. Metnin üç yerinde manzum kısım bulunmaktadır. Bunların toplam dördlük sayısı dokuzdur. Şiirler üçer dördlüktür. Üç dördlük Esebeyli tarafından, altı dördlük de Köroğlu tarafından söylenmiştir. Şiirlerin üçü de döner ayaklıdır.

SONUÇ

Köroğlu kollarında kahramanlar, diğer destanlarda olduğu gibi fiziki ve ruhi bakımdan idealize edilmiş özellikleriyle dikkat çekicidir. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Köroğlu Destanında karşımıza çıkan kahramanlar, müşkül anlarında ölme pahasına, birbirlerine yardım ederler ve yardımları karşılıksızdır.
2. Görkemli yapıları ve hünerli davranışlarıyla, bir bakıma içinde buldukları zümrenin temsilcisi durumundadırlar.
3. Hassas ve sanatkâr ruhludurlar. Yeri geldiğinde duygularını şiirle ifade ederler.
4. Saflıkları yüzünden ölümle burun buruna gelirler, fakat mağlup olmak, kabul edemedikleri yegâne husustur.
5. Emre itaat ederler ve ahde vefaya sadıktırlar.

Köroğlu destanı, bu kadar yüce fikirleri yeni nesillere kazandırması bakımından haklı olarak anıt eser olma hakkını elde etmiştir.

.....

METİN

Köroğlu, keleşleriyle beraber Çardaklı Çamlıbel'de yaşıyordu. O civarda kim varsa herkes ondan korkardı. Bolu Beyi'nin bundan rahatı kaçtı. Kendi kendine dedi ki:

-Ben bunun babasının gözlerine mil çektirdim. Bu er geç gelip benden intikamı alır.

Bir emir verir:

-Kim Çardaklı Çamlıbel'e gider de Köroğlu'nu getirirse, onun dünyalığını vereceğim, kızım Döne Hanım'ı da ona vereceğim.

Bolu Beyi'nin yakınlarından Döne Hanım için yanıp tutuşan Ahmet diye bir delikanlı var. Ama akrabası olduğu halde bir türlü durumu açıklayamıyor. Bunu fırsat bilerekten Bolu Beyi'nin huzuruna çıkar.

-Amcazade! Ben sizin dediğiniz kişiyi, Köroğlu'nu, Çardaklı Çamlıbel'den getireceğim.

Der ki:

-Köroğlu'nu tek başına sen getiremezsin.

-Ama senin bir kızın var. Köroğlu'nu getirmeye beş kişi gidip getirse kızını beş kişiye mi vereceksin?

-Hayır. Yanına arkadaş al, kızımı sana vereceğim. Onlara da para vereceğim, istedikleri maddi yardımı yapacağım, der.

Efendim bunlar Bolu'dan hareket ederler, yollara revan olurlar. Bu arada

Bolu halkı da arkalarından konuşuyordu.

-Bunlar getiremezler Köroğlu'nu. Köroğlu'nun 500 tene keleş varmış, bunları kırarlar.

Bazıları dedilerdi ki:

-Yahu Ahmet Bey onlardan aşağı mı? Ahmet Bey oradan eli boş dönmez.

Ahmet Bey ve arkadaşları konarak göçerek, kahve tütün içerek, lale sümbül biçerek bir ay 40 gün gibi bir zamanda Çamlıbel'e koruluğa vasıl olurlar. Atları güverip kendileri yatarlar, uykuya dalarlar. Fakat Çardaklı Çamlıbel'de olduklarını, oranın Köroğlu'nun koruluğu olduğunu da bilmiyorlar.

Köroğlu her gün dürbünle kontrol ediyor, bakıyor. Bakar ki üç tane at, üç tane delikanlı yatıyor orda. "Allah Allah bunlar benim namımı, şanıma duymamışlar mı da burada izinsiz yatıyorlar" diye içinden geçiriyor.

Kırat atına binip oraya sürer. Varır ki üç tane delikanlı yatıyor, atlar yayılıyor. Bunları kaldırır.

-Siz nerden gelirsiniz, nereye gidersiniz? Ne için geldiniz buraya?

Ahmet Bey cevap veriyor.

-Biz Bolu'dan geliyoruz.

-Nereye gidiyorsunuz?

-Çardaklı Çamlıbel'e gidiyoruz.

-Ne için?

-İşimiz var orda. Köroğlu'nu tutup Bolu Beyi'ne götüreceğiz.

-Ne için götüreceksiniz Köroğlu'nu? Köroğlu'nu tanıyor musunuz?

-Hayır tanımıyoruz.

-Ne yapacaksınız Köroğlu'nu?

-Efendim, eğer Köroğlu'nu götürürsek, bana kızı Döne Hanım'ı verecek. Bu arkadaşlara da para verecek.

Köroğlu gerçek mert, gerçek yiğit insan. Hani söylerler ya "Kötüden dostun olmaktansa, yiğitten düşman olsun." Gerçekten de adam yiğit adam.

-Mademki sen Döne Hanım için bu kadar yol geldin, arkadaşların da fakirmiş, para için ölümü göze almışlar, siz buradan başka yere kırmaşmayın, burada kalın. Benim dönüşümü bekleyin.

Köroğlu mekânına gelir. Durumu Nigar Hanım'a anlatır.

-Ben Bolu'ya kadar gideceğim, birkaç güne dönerim der.

Efendime söyleyim tekrar gelir Ahmet Bey'in yanına.

-Hadi kalkın gidelim.

Şimdi bunlar tekrar dönüş yaparlar. Uzun bir müddet gittikten sonra Bolu'ya yaklaşınca, Ahmet Bey'in içerisini fitne kaplar.

Arkadaşlarından birine der ki:

-Yahu biz bunu böyle Bolu'ya götürürsek, Bolu Beyi ne Döne Hanım'ı bana verir, ne de size para. Siz onunla konuşun, lafa tutun, oyalayın, ben bunu yaralayayım. Köroğlu'nu yaralı vaziyette ata sarıp götürürsek, o zaman istediğimiz şeyi alırız, yoksa imkânı yok.

Bu fikir, adamlarına muvafık geldi. Yolda gelirken Köroğlu'nun sağına soluna geçtiler, koluna girdiler. Ahmet Bey de fırsatını buldu güzünü çıkardı, Köroğlu'nun omzundan bir tane aşk etti. Köroğlu şöyle bir irkildi.

Dedi ki:

-Böyle şaka olmaz arkadaş! Allah Allah! Var gücüyle kuvvetiyle vuruyor yahu!

Yapılanı şaka sanıyordu Köroğlu. Neyse bunlar bir iki adım daha gittiler. Ahmet Bey, Köroğlu'na bir güz daha vurdu. Köroğlu biraz sarsıldı. Üçüncü güz vurmasında, Köroğlu yıkıldı. O vakit Ahmet Bey'in adamları da attan indiler, hemen Köroğlu'nu apar topar, ata sardılar. Onu o vaziyette Bolu'ya getirdiler. Zaten Bolu'ya yaklaşmışlardı.

Birisi önden haberci gitti, Bolu Bey'inin huzuruna çıktı.

-Ahmet Bey, Koç Köroğlu dediğiniz kişiyi yakaladı, getiriyor, dedi.

Bolu Bey'i emir etti:

-Halk çıksın.

Halk gelenleri karşılamaya çıktı. Baktılar ki Ahmet Bey, Köroğlu'nu atın üzerinde sarılı bir vaziyette getiriyor.

Köroğlu'nu Bolu Beyi'nin huzuruna indirdiler. Bolu bey'i olup biteni görünce sözünde durdu; kızı Döne Hanım'ı Ahmet bey'e nişanladığını söyledi, onunla giden adamlara da akçeler verip sevindirdi.

Köroğlu'nun getirildiğini duyan Döne Hanım babasına bir mektup yazdı, Köroğlu'nun Ahmet Bey'e teslim edilmesini istedi. Bolu Bey'i de bunu kabul etti, Köroğlu'nu Ahmet Bey'e verdi.

Bunun üzerine Döne Hanım, Ahmet Bey'e yazdı ki; "Erkek aslan aslan da dişi aslan da aslan değil mi? Senin alacağın intikamı ben alırım. Sen o yaralıyı bana gönder."

Ahmet Bey, bunu istemeyerek kabul etti. Göndermese, biliyordu ki Döne Hanım mümkünü yok kendisiyle evlenmez. Mecburen Köroğlu'nu Döne Hanım'a gönderdi.

Döne Hanım, mert, koç Köroğlu'na görmeden âşık olmuştu. Onu kurtarmanın yollarını arıyordu. Bahçesinde suyu çekilmiş kör bir kuyu vardı. Köroğlu'nu bu kuyuya indirdi. Kanlı gömleğini de onu öldürdüm diye saraya gönderdi. Dışarıdan gizlice bir tabip getirdi, Köroğlu'nun yaralarını tedavi ettirdi. Onu, yılanın ödüyle, kuşun sütüyle besliyor... Köroğlu dışarıdaki durumdan daha başka oldu. Ama söylemenin imkânı yoktur.

Aradan kırk gün geçti. Köroğlu keleşlerine "Birkaç güne kadar dönerim." demişti. Aradan kırk gün geçmiş, Köroğlu'nun ne izinden ne sözünden ne de yüzünden haber var.

Nigar Hanım, keleşler çalıp oynarken kapıyı açtı içeri girdi.

-Heey! Yazıklar olsun size, dedi. Kiminiz hırsızdınız, kiminiz hapistiniz, kiminiz hayduttunuz, hepiniz bir yerden kaçtınız. Köroğlu'nun sayesinde burada koçak, yiğit oldunuz; burada ejderha oldunuz. Şu âleminize bakın. Köroğlu gideli 40 gün oldu. Ne izi belli ne sözü belli, ne yüzü belli! Nerede? Hiçbir ses, seda yoktur.

Kimse cevap vermedi. Esebeyli dedi ki:

-Hazırlığımı yapın ben gideceğim onu bulacağım.

Nigar Hanım buna hazırlık yaptı. Esebeyli, sırtında bir saz, âşık şeklinde ata hareket, kamçıya bereket yola revan oldu. Uzun bir müddet yol yürüdüktan sonra köy, bucak, il, ilçe dolaşarak, Bolu'ya geldi. Atı bir hana çekti. Saz dalısında. Sokağın aşağısına doğru giderken, Ahmet Bey'in köşkünün oradan geçiyor.

Dediler ki: 'Bir âşık gelmiş, saz dalında dolaşıyor; fakat bizim bu yörenin insanına benzemiyor.

Hemen Ahmet Bey kapıcısına emir verdi.

-Git sesle. Çalsın biraz burada, eğlenelim.

Ahmet Bey'in postaliğini yapan kişi âşığın arkasından yetişti.

-Âşık baba, âşık baba! Seni Ahmet Bey istiyor.'

-Kim Ahmet Bey yahu?

-Bolu Beyi'nin damadı Ahmet Bey'i tanımıyor musun?

-Ben ne bileyim kardaşım, Bolu Beyi'nin damadı olduğunu?

-Hele gel bakalım.

-Gidelim.

Davete icabet. Ahmet Bey'in huzuruna geldiler.

-Selamünaleyküm.

-Aleykümselâm.

Hoş-beş, hal-hatır sorularından sonra, yendi, içildi sıra sohbete geldi. Esebeyli, "Köroğlu'nu aramaya geldim." demedi.

Dediler ki:

-Âşık sen biraz çal, çağır, bizi biraz şad eyle, gönlümüzü irşad eyle bakalım. Sen bu havalinin adamı değilsin.

-Hay hay!

Bakalım Esebeyli, Ahmet Bey'in divanında o toplantı içerisinde ne söyledi? Şimdi biz ne söyleyeceğiz siz de dinleyeceksiniz!

Her dem helake soyarlar

Köroğlu'nun koçakları

Nere ne olsa duyarlar

Köroğlu'nun koçakları

-Ulan dedi. Köroğlu gebereli kaç gün oldu. Senin başka söyleyeceğin yok mu?

Tabi cemiyet orada toplanmıştı. Dediler ki:

-Yahu! Köroğlu dediğin adam ün yapmış, nam kazanmış bir adam. Yiğidin türküsü söylenir. Değme söylesin arkadaş.

Aldı bakalım Esebeyli:

Arar izini bulurlar

Er geç hayfını alırlar

Onlar hasmını bilirler

Belde Aydın bıçakları

Ahmet Bey yine bunu tersledi.

-Ulan oğlum! Bırak külhanbeyliğini, derebeyliğini de türkünü söyle.

Yine sağdan soldan dediler ki

-Yahu! Dokunma adam ne diyecekse, desin.

Aldı bakalım Esebeyli son beyitte ne söyledi?

Esebeyli bulup gelsin

Düşmandan hayfını alsın

Çamlıbel virane kalsın

Solsun elvan çiçekleri

Ahmet Bey, etrafındakilerden çekindi, bir şey yapamadı. Neyse sofralar kuruldu, yemeğe oturdular. Fakat Ahmet Bey'in içerisi alıp alıp veriyor; "Demek ki Köroğlu'nun adamları gelmiş, bir şeyler yapacaklar." diye.

Döne Hanım, eline tepsi verip hizmetçisini Ahmet Bey'e göndermişti, altın bardakları getirsin, diye. Bu sırada, kapının arkasında Esebeyli'nin söylediği türkülerini dinledi. Köroğlu'nun ismini anınca Ahmet Bey'in kızdığını, onu azarladığını duydu. Tepsileri almadan tekrar geri gitti. Döne Hanım dedi:

-Ne yaptın tepsileri?

-Sorma hanım, dedi. Nişanlım Ahmet Bey'in yanına bir âşık gelmiş. Meclis huzurunda çalıp çağırıyordu, güzel türkü söylüyordu. Ancak "Köroğlu'nun hayfını almaya geldim." dedikçe Ahmet Bey tersleyip durdu. Kalabalık da onu ikaz etti. Ben de adamın yiğitliğine hayran kaldım. Sana olup biteni haber vermek için tepsileri vermeyi unuttum, buraya geldim.

Döne Hanım, bir mektup yazdı Ahmet Bey'e. "Altın bardaklar ile makamınıza gelen aşığı gönder biraz da bizi eğlendirsin." Esebeyli adlı âşığı kendisine göndermesini istedi. Hizmetçi doğruca Ahmet Bey'in yanına gidip mektubu verdi. Ahmet Bey, mektubu okudu. Esebeyli'ye kalk oradan deyip bunu hizmetçinin yanına verdi.

Bunlar kalkıp Döne Hanım'ın yanına geldiler. Geldi ki Döne Hanım ayın on dördü gibi parlıyor. Vefakâr, cefakâr, her şeyden anlayan tesettürlü bir hanım... Esebeyli de Köroğlu gibi bir zatın yanın da yetişmiş nice cenklere girmiş nice muharebelere girmiş; o da oturmasını, kalkmasını, konuşmasını biliyor. Gerekli şekilde içeri girdikten sonra hoş-beş, izzet ü ikramda bulundu. Dedi ki:

-Âşık biraz çal çağır. Bakalım nerden geliyor nereye gidiyorsun?

Dedi ki:

-Benim bir yitiğim var, ben onu arıyorum.

-Kim senin yitiğin?

-Çardaklı Çamlıbel'de Koç Köroğlu, bizim babamız var idi. Bolu'ya geldiğini söylediler. Sora sora buraya kadar geldim. Beni Ahmet Bey diye birinin yanına götürdüler. Orada çaldım çağırdım. Huzurda, Köroğlu'nun ismini söyleyince

bana gazap etti. Oradakiler, onu teskin ettiler. Sizin hizmetçiniz de gördü. Beni de buraya kerhen gönderdi.

-Sen neyisin Köroğlu'nun, dedi Döne Hanım.

-Ben Köroğlu'nun koçağıyım. 500 tene koçağı var, bir koçağı da benim, dedi.

-Peki dedi. Sen şimdi yorgunsun, hele biraz dinlen, seninle sonra konuşuruz. Yediler, içtiler, efendime söyleyim, yattılar. Akşam oldu, sabah.

Döne Hanım, Esebeyli'ye;

-Buraya neyle geldin, dedi.

-Falanca handa, atım var, onunla.

Dedi ki:

-Bak, ben seni şimdi Köroğlu'na götüreceğim.

-Aman Döne Hanım sen bilirsin dedi.

-Ama şunu bil ki Köroğlu senin ismini zikrederse, yakayı kurtardın, yoksa kellen gider ha, dedi.

-Benimle eylenme, dedi. Sen Köroğlu'na beni kavuştur, boynum gitsin, dedi.

Döne Hanım, bunu has bahçeye aldı, Köroğlu'na bakım yaptığı kuyunun başına, bugüne kadar yılanın ödü, kuşun sütüyle besledi. Fakat Köroğlu'na Çardaklı Çamlıbel'de kimin var kimin yok diye hiç sormamıştı.

Kuyunun kapağını kaldırdı.

-Köroğlu dedi.

-Buyur Döne Hanım dedi.

-Şu sabahın seherinde, koçaklarını bir methetsen de bizde dinlesek.

Böyle deyince Köroğlu biraz işkillendi. Dedi ki kendi kendine; "Muhakkak surette beni bir arayıp soran var. Yoksa durduk yere Döne Hanım, neye adamlarından söz etsin!"

-Peki Döne Hanım, dedi. Sözü mü olur.

Aldı bakalım Köroğlu. Döne Hanım'la Esebeyli, kuyunun başında onu dinliyor. Bakalım, Köroğlu sabahın seherinde keleşlerini nasıl methedecek?

Yine keleşlerim aklıma düştü

Ağalar ağası yanımda gerek

Ya büyük Yusuf, ya Halil Ahmet

Onlardan birisi yanımda gerek

Döne Hanım, Esebeyli'ye dönüp bir baktı;

-Hani adını söylemedi, dedi.

Esebeyli:

-Dur bakalım hanım, söylemezse boynum kıldan ince, dedi.

Aldı Köroğlu:

*Ha deyişin meydan yerine giren
Kavga günü düşmanlara at süren
Bir büküşte yedi giyim nal kıran
Demircioğlu koçak yanımda gerek*

Köroğlu, Esebeyli'nin yine adını çekmeyince, Döne Hanım "N'oluyor?" gibicesine. Esebeyli'ye baktı. Esebeyli, bonunu eğip iki dizin üzerine durdu. Bir Çamlıbel öksürüğü "Öhö!" deyince Köroğlu anladı ki kendini aramaya gelen ne Bıyıklı Yusuf ne Demirci oğlu Koçak ne Halil Ahmet. Bu Esebeyli. Bakalım Köroğlu son kıtasında ne dedi:

*Adımı sorarsan Uruşen Ali
Aba ecdadımdan adım **Köroğlu**
Geldin mi imdada Koç Esebeyli
Ayvaz'ın sevdası serinde gerek*

Bunun üzerine Döne Hanım, anladı ki Esebeyli Köroğlu'nun adamıdır. Esebeyli'yle kemendi sallayıp Köroğlu'nu alıp yukarıya çıkardılar. Köroğlu yemiş içmiş, kendine gelmiş. Eski durumundan daha güçlü kuvvetli. Esebeyli'yle sarım dürüm.

Döne Hanım, onu alıp köşke getirdi. Yediler, içtiler... Köroğlu dedi ki:

-Döne Hanım, attan ne haber?

Dedi ki:

-Seni bu hale getiren elbette atna da sahip çıkar, onu düşünme.

-Bizim gitmemiz gerek, dedi Köroğlu, keleşlerim yolumu gözlüyor.

-Hele bugün kal. Güzel bir hamam yap. Elbiseni, üstünü başını yenile, ben seni böyle pejmürde vaziyette göndermem, dedi.

-Sağ ol dedi.

O gün kaldılar. Döne Hanım gerçekten de hanımlığını ispat etti. Giydirdi, kuşattı. Ertesi günü sabahleyin Esebeyli'yi yanına çağırdı.

-Git handan sen atını al. Falan hana git, oradan da Kırat'ı al gel.

Şafak sökmüştü, bunlar yola revan olacaktı. Köroğlu köşkün merdivenlerini çıktı.

-Döne Hanım, dedi.

Döne Hanım dışarı baktı.

-Şu seher vakti bana bir bade ver, dedi.

Döne Hanım;

-Ben benimle alay mı ediyorsun, Köroğlu, badeyi pirlere verir. Ben de senin gibi bir insanım, piri değilim.

Dedi ki:

-Sizin gibi hamiyetli, misafirperver bir hanımın suyu, bade yerine geçer, ben senden su istedim.

-Hay hay dedi.

Döne Hanım altın tepsinin üzerinde hilalli bardaklara suyu doldurdu. Merdivenin sahanlı kısmına indi. Köroğlu atı yanaştırdı. Döne Hanım, suyu uzattıkça Köroğlu kolunu biraz kıstı, uzattıkça kıstı. Tam atın terkisine alacak menzile gelince, Döne Hanım'ın kolundan, pazusundan tutar tutmaz, atın terkisine oturttu.

Döne Hanım;

-Köroğlu etme. Bak ben sana bacılık yaptım.

-Evet, sen yine benim bacımsın. Ben seni şu yüzden götürüyorum. Senin nişanlı olan Ahmet Bey, beni kalleslik ile tuzağa düşürdü. Ahmet Bey değil ya Bolu halkı hep bir olsa, beni Çamlıbel'den bir adım dışarı attıramazlardı. Hepsinin de orda derisini yüzerdim. Ama ben, ona iyilik ettim; muradına ersinler, yanındakiler de hayatlarını kurtarsınlar diye onların peşine düştüm geldim. Bolu'ya dâhil olunca, beni tuzağa düşürüp gürzle yaralayıp bayıltılar. Sen onları yiğitle mi Köroğlu'nu esir aldıklarını sanıyorsun, dedi.

Bunları duyunca Döne Hanım, Ahmet bey'in kallesliğine canı sıkıldı.

-Mademki sen söz dinlemiyorsun Köroğlu, atın yönünü şu yana çevir, şuradan gidelim, dedi.

-Niye dedi.

-O yol Ahmet Beyin konağının önünden geçiyor.

-Hay Allah razı olsun senden. Ben de orayı soracaktım zaten senden, dedi Köroğlu.

Bunlar, Ahmet Bey'in köşkünün önüne vardılar. Daha şafak sökmemişti. Ahmet Beyin gözünü uyku tutmamıştı, halen Döne Hanım'la düğün yapmayı mülahaza ediyordu. Bu sırada bir ses duyar.

*Akdeniz üstünden yüzen gemiler
İster hümkâr gelsin sister emîrler
Yatağında gümbür gümbür gümüler
Kılıç çalar canım kaplan Köroğlu*

Yatağından kalkıp pencereden baktı ki bir de ne görsün; Köroğlu atın üstünde, terkisinde de Döne hanım. Yanında dalında sazıyla Esebeyli.

-Hay vah, dedi. Demek, Döne Hanım bana; "Köroğlu'nu öldürdüm." diye yalan söylemiş.

Hemen alay davulunu çaldırdı. Saraydakiler etrafına birikteler.

-Söyle Ahmet Bey, ne var?

-Sorman. Nişanlım olan Döne Hanım, bana tuzak kurdu. "Köroğlu'nu öldürdüm." Dedi. Halbuki götürüp yaralarını tedavi ettirmiş, beslemiş. Şimdi atın terkisinde, köşkün önünden geçtiler.. Adam alaylı alaylı türkü söyledi. Herkes at başı.

Emir verdi, herkes atlarına bindi.

Bu sırada Köroğlu, şehirden epey ayrılmıştı. Döne Hanım Köroğlu'nun terkisinde gidiyor... Geriye döndü baktı ki Köroğlu, bir de ne görsün, yıldızda sayı var da gelen atlıya sayı yoktur. Öyle kalabalık geliyor.

Köroğlu;

-Esebeyli, dedi.

-Buyur, dedi.

-Hele bir dön de geriye bak.

Esebeyli, geriye döndü baktı ki yıldızda sayı var, gelen atlıda sayı yok. İçinden ocağın yana Köroğlu, dedi. Şimdi bunlar bizi leş kargası hepimizi bir yerde bitirirler, dedi."

Köroğlu dedi ki;

-Oğlum Esebeyli! Bu Döne Hanım senin namuzatın. Şimdi sen nişanlını al atının terkisine, şu dereye in. Ben şunları bir karşılayım, bakalım.

Esebeyli, Döne Hanım'ı atın terkisine aldı, indi dereye, ama Esebeyli'nin içi gidip gidip geliyor.

Ahmet Bey de Alapaça'yla öyle bir geliyor ki, öbür atlardan en az bir- bir buçuk kilometre ilerde geliyor. Tam ok menziline gelince, Köroğlu;

-Heey arkadaş! Kalleşlik olmasın, ben Köroğlu'yum kimseye ihanet yapmam, koç gibi vuruşacağız. Atın kolanı çözülmüş, kolanı bekit, dedi.

Ahmet Bey de çok cengâvermiş. Hiç attan inmeden, atın kolanını düzeltmek için eğildi. Köroğlu, o eğilir eğilmez okunu çekip Ahmet Bey'i tam omuzundan vurup yere serdi.

Hemen attan indi. Ahmet Bey'i atın üzerine ters bağladı. Alapaça'yı gönderdi gelen atlara karşı iki kırbaç attı. Ala paça öyle bir gidiyor ki Allah inandırсын, tozu dumana katıyor.

Atlılar da sandı ki, Ahmet Bey Köroğlu'nu haklamış, Döne Hanım'ı da almış geliyor. Aslan Ahmet Bey! Alapaça, geldi, yıldırım gibi atların içine daldı. Baktılar ki Ahmet Bey omzundan oku yemiş, çoktan ölmüş, Orada millet birbirine girdi.

-Biz demedik mi yahu! Köroğlu'nu bu haklayamaz. Kalleşlikle yakalayıp getirmiş. Köroğlu dünyaya nam vermiş 500 tane keleş var. Ahmet Bey, 500 sene sürse, yine onu harçayamaz.

-Harcar.

-Harcayamaz.

Bunlar, birbiriyle ileri geri ettiler. Kimi dedi,

-Ahmet Bey, nişanlısı için bu hala düştü. Bizden buraya kadar, daha bir şeye karışmayız.

Dönüp gittiler. Köroğlu, Esebeyli'ye seslendi.

-Esebeyli, dedi.

-Buyur.

-Haydi gidiyoruz.

Bu üçü yola tekrar revan oldular. Biz haberi kimden verelim Ayvaz'dan...

Ayvaz, Çardaklı Çamlıbel'de günlerdir elinde dürbünle yol gözlüyordu.

Bir de baktı ki uzaktan üç kişi geliyor. İkisini tanıdı Köroğlu'yla Esebeyli. Üçüncüsü bir hanımdı. Hemen koçaklara haber verdi. Bunlar hazırlandılar, atlara binip karşı çıktılar.

Atlılar yaklaşınca Döne Hanım merak etti. Hani Esebeyli kuyunun başındayken Köroğlu;

*Geldin mi imdada Koç Esebeyli
Ayvaz'ın sevdası serinde gerek*

demişti ya, Döne hanım Ayvaz'ı merak etmişti. Koçaklar yaklaşınca; Döne Hanım sordu;

-Esebeyli! Ayvaz hangisi?

Esebeyli de Köroğlu'ndan çekindi cevap vermedi. Bu bir daha sordu. O vakit Köroğlu duydu. Sazı dalından indirdi dedi ki

-Ben buna birkaç tene söyleyim.

Aldı bakalım Köroğlu Döne Hanım'a ne dedi:

*Yağız atın üstündedir
Bizim Ayvaz balıyman
Yalın kılıç destindedir
Bizim Ayvaz balıyman*

dedi. Ayvaz'ın başında poşu bağlı. Orta boylu, gökçek delikanlı.

Köroğlu aldı bir daha:

*Mevlâ'm bizi yoldaş etti
Ali'yinen Veli'yinen
Açlar doyar susuz kanar
Leblerinin balıyman*

Yani Köroğlu demek istedi ki güzelsin, güzelliğin kerametini bil. Son olarak tekrar aldı Köroğlu:

Köroğlu'm der sözüm haktır

*Hakk'ın kerameti çoktur
Doğruya zevalım yoktur
Herkes getsin yoluynan*

deyip kesti. Uzatmayalım bunlar hep bir oldular, Çamlıbel'e revan oldular. Esebeyli'yle Döne Hanım'ın düğünü oldu. Bunlar orada 40 gün 40 gece çaldılar, oynadılar, eğlendiler. Onlar erdi muradına sizler de muradınıza erin.

Kelimeler

güvermek: Bırakmak, salıvermek.

eylenmek: Alay etmek.

dal: Sırt.

deyişin: deyince.

poşu: Baş örtüsü.

adını çekmeyince: Adından söz etmek, zikretmek,